
RĂSPUNDERI CE REVIN PERSOALULUI FORȚELOR ARMATE CU PRIVIRE LA INTEGRAREA PREVEDERILOR DIU ÎN PROCESUL DE INSTRUIRE

Autor: Lt. col (just. mil.) Roland ENE

Obiectivele ședinței

1. *Prezentarea răspunderilor ce revin persoanelor angajate în procesul de instruire pentru asigurarea cunoașterii dreptului internațional umanitar;*
2. *Identificarea răspunderilor ce revin pentru integrarea dreptului internațional umanitar în raport cu diferitele niveluri ierarhice;*
3. *Organizarea unei ședințe de instruire având ca obiectiv integrarea prevederilor dreptului internațional umanitar în procesul de pregătire al militarilor.*

1. Introducere

Orice **conflict** armat presupune, din punctul de vedere al celor care-l poartă, o necesitate, *de a distruge cât mai mult, de a scoate din luptă un număr cât mai mare de militari ai părții adverse*, într-un cuvânt a obține victoria. Pe de altă parte, **legile umanității** postulează *cât mai puține suferințe*, cât mai reduse pagube materiale, revenirea cât mai grabnică la starea de pace.

Dreptul internațional umanitar nu este un substitut, al păcii, el este pavăza omenirii în fața provocărilor sângeroase, o mărturie unică a rațiunii și a speranței de a stăpâni forța și îndurarea în fața aberației ucigăse.

După o idee destul de răspândită, războiul prin însăși natura sa, nu s-ar împăca cu reguli prestabilite. Practicat în zorile organizării societății omenești, cu toată cruzimea și ura, ambiția și răzburarea, războiul a început treptat să fie reglementat prin norme juridice care au îmbrăcat forme de izvoare de drept.

2. Izvoare ale dreptului internațional umanitar

Cutuma este cel mai vechi izvor de drept umanitar și multă vreme singurul. Unele cutume au fost codificate, fiind incluse în dreptul convențional. Principial, ea are un caracter normativ cu aceeași forță juridică cu a unui tratat internațional. Dar, tratatul internațional nu produce efecte decât „*inter partes*”, adică nu obligă decât părțile care au achiesat.

Este, în acest caz, posibil ca un stat sau o entitate nestatală, subiect de drept internațional, să fie obligată să respecte o cutumă la care nu a achiesat? Răspunsul este afirmativ. Orice stat este obligat să respecte cutumele internaționale, indiferent dacă a participat sau nu la crearea lor, indiferent dacă și-a dat consimțământul, sau nu, la acestea.

Tratatul expresie a acordului de voință între state de a avea, modifica sau stinge norme juridice, el este izvorul principal al D.I.U. Până în prezent au fost elaborate peste 250 de tratate internaționale.

Dacă inițial caracteristica generală a tratatelor o reprezintă faptul că ele conțin clauza „*si omnes*” – (*convenția se aplică numai dacă și adversarul este parte la ea*), și „**clauza de reciprocitate**” (*neaplicarea de către una din părți a unor norme de purtare a războiului dezleagă cealaltă parte de obligația respectării lor*), după 1949, toate părțile contractante s-au angajat „*să respecte tratatele și să facă să fie respectate în toate împrejurările*”.

Rezoluțiile Adunării Generale ONU – despre forța juridică a acestor acte s-a scris și vorbit foarte mult. Considerăm că acestea fără a avea caracterul de izvor de drept, au o mare încărcătură juridică. Datorită acestui fapt, majoritatea dispozițiilor lor au fost încorporate deja în D.I.U., prin protocoalele de la Geneva sau alte tratate internaționale referitoare la drepturile omului.

Legile și regulamentele interne sunt izvoare cu valoare deloc neglijabilă. Un loc important îl ocupă regulamentele militare, acestea oglindind foarte limpede modul în care fiecare țară interpretează dispozițiile DIU și maniera în care vor acționa în caz de conflict armat.

România, țară care este parte la toate tratatele internaționale cu caracter umanitar, avea până la cel de-al doilea război mondial legi și regulamente la cele mai înalte standarde umanitare internaționale.

Paralel cu elaborarea actelor normative interne, Ministerul de Război a luat măsuri de a instrui forțele armate la toate eșaloanele, cu normele D.I.U., în virtutea angajamentelor asumate de guvernul român prin ratificarea tratatelor respective.

Hotărârile instanțelor judiciare și arbitrare sunt mijloace auxiliare pentru determinarea și interpretarea normelor D.I.U.

Există o amplă jurisprudență internațională, care a adus o contribuție la determinarea și interpretarea D.I.U. Studierea acestei jurisprudențe este indispensabilă cunoașterii temeinice a D.I.U.

Doctrina DIU este un mijloc auxiliar de determinare a dreptului. Ea face o operă de codificare științifică, exprimând dreptul în vigoare la data la care a fost adoptată. Istoria difuzării și aplicării D.I.U. nu începe după 1989. Avem tradiții care au constituit și constituie factor vitalizant pentru acest domeniu.

Lumea de azi oferă un tablou sumbru. Conflictele armate sunt tot mai numeroase. Evident că și violările D.I.U. sunt tot mai grave. România, ca stat care a ratificat Convențiile de la Geneva „*s-a angajat să respecte și să facă să fie respectate Convențiile și Protocolul adițional I în toate împrejurările*”. Astfel, comandanții militari au trecut la a se asigura că membrii forțelor armate plasate sub comanda lor cunosc obligațiile cuprinse în convenții și protocoale (*art. 87 din Protocol*).

Nici consilierii juridici nu au o responsabilitate de neglijat în integrarea prevederilor D.I.U., în procesul de instruire. Pentru militari, ca profesioniști ai mijloacelor de luptă, cunoașterea și respectarea principiilor și normelor D.I.U. este o chestiune de ordine și disciplină militară.

3. Răspunderi pentru integrarea dreptului internațional umanitar în procesul de instruire

Existența a aproximativ 300 de tratate internaționale, cuprinzând peste 4000 de reguli ce privesc D.I.U., duce evident la concluzia că integrarea acestora, în instruirea militarilor și în conducerea operațiunilor se va face diferențiat, pe nivele ierarhice.

În timp ce simplii combatanți trebuie să cunoască doar „decalogul combatantului” și regulile de angajare, la nivelul conducerii strategice trebuie cunoscute toate reglementările și în special calificarea obiectivelor militare și civile (*art. 52*), a atacurilor nediscriminate (*art. 51*), a precauțiilor în atac (*art. 57*), protecția specială acordată unor bunuri (*art. 51; 53-56; 59-60*), cazurile în care protecția poate fi ridicată în caz de necesitate militară, modalitatea de recurgere la represalii, regimul juridic al contractelor non-ostile cu adversarul, regulile neutralității și ocupației și altele.

Între structurile cărora le revin răspunderi pe linia „integrării D.I.U. în procesul de instruire” un rol deosebit revine Statului Major General care organizează și conduce pregătirea întregului personal al forțelor armate române.

Asumându-și obligațiile de aplicare a convențiilor umanitare, Ministerul Apărării a elaborat măsurile legislative și administrative ca acestea să fie respectate în toate împrejurările. A urmărit ca în doctrina apărării naționale și apoi în doctrinele diferitelor categorii de forțe armate să fie integrate normele D.I.U.

Demn de menționat sunt, de asemenea, prevederile Legii 80/1995 – Statutul cadrelor militare (*care obligă la neexecutarea ordinilor contrare D.I.U.*), ale Regulamentului A.N.- 4/1989 (*obligațiile combatanților*) ale Regulamentului disciplinei militare (*obligativitatea comandanților de a da ordine, conforme cu legile și obligațiile războiului*).

Important, pentru integrarea D.I.U. în operațiunile militare, este și Regulamentul general al acțiunilor militare (1996) care instituie asistență juridică, cât și Regulamentul general pentru conducerea acțiunilor militare (1998) care stabilește existența compartimentului juridic al statului major și documentele ce trebuie întocmite de acesta, dispunând ca planificarea acțiunilor militare să se facă plecând de la respectarea D.I.U., aplicabil, în conflictele armate.

Valențele multiple ale integrării D.I.U. în instruirea și operațiunile militare își amplifică semnificațiile într-o armată aflată în restructurare, fapt sesizat de autoritatea militară română supremă, care în concretizarea eforturilor principale, a stabilit că o atenție deosebită trebuie acordată înțelegerii și

aplicării concrete a legislației specifice, la domeniul militar, ca element indispensabil în asigurarea continuității procesului de integrare.

Așa se face că în ultimii ani s-au editat mai multe lucrări în domeniu, s-au elaborat lucrări de diplomă la finalizarea studiilor, iar în instrucție și aplicații, ca și în operațiunile de sprijinire a păcii la care s-a participat, s-a demonstrat buna cunoaștere și respectare a DIU.

Acțiunile militarilor în acord cu standardele umanitare internaționale reprezintă rezultatul esențial al integrării prevederilor D.I.U. în procesul de instrucție.

Pentru a se concretiza aceste demersuri de integrare a D.I.U. în procesul de instrucție, dar și pentru a îndeplini „*Ordinul ministrului apărării privind instruirea personalului din Ministerul Apărării, care participă la misiuni în afara teritoriului național, pe funcții de stat major sau în misiuni individuale*”, Centrul de Drept Internațional Umanitar a inițiat elaborarea unor manuale, care au fost difuzate în unități.

„**D.I.U.-1, Manual pentru instruirea militarilor în drept internațional umanitar** (individ, grupă, pluton, companie – similare)” demonstrează că D.I.U. poate fi abordat ca o activitate practică care trebuie și poate să se desfășoare după acest criteriu. El transformă limbajul tratatelor internaționale într-un limbaj accesibil „*executantului*”; celui care acționează în câmpul tactic.

Structurat pe două părți – *teoretică și practic aplicativă* – el, îmbină prezentarea regulilor esențiale cu modalitățile practice de exprimare a prevederilor D.I.U.

Metodologia pregătirii ședințelor practice, variantele de exerciții și teste cât și partea de „*lecții învățate*”, toate reflectând particularități de acțiune ale diferitelor categorii de forțe armate fac din el un instrument deosebit de util pentru organizarea și conducerea instruirii în domeniul D.I.U.

Un alt regulament „**D.I.U.-2, Manualul instruirii personalului Armatei României, privind Statutul persoanelor capturate**” prezintă într-o concepție unitară tratamentul persoanelor capturate, în caz de conflict armat, ocupație militară sau misiuni internaționale.

Acesta pune în relație directă răspunderile, cuprinse în instrumente juridice, cu evoluția logică a modului în care trebuie tratate persoanele, din momentul capturării până la eliberare.

„**D.I.U.-3, Manual pentru instruirea personalului armatei în drept internațional umanitar** (ofițeri, maiștri militari și subofițeri)” completează aria D.I.U. din „*STANAG – 2449 – pregătirea / instruirea în dreptul conflictelor armate*” și care nu a fost abordată în primele două manuale.

Prin tematică regulamentul se adresează personalului cu funcții de comandă în structurile militare. Sunt, de asemenea, cuprinse și unele lucrări și aplicații practice ceea ce-l face un excelent instrument de lucru în procesul de instruire.

Susținute și completate cu informațiile cuprinse în „*Codul de conduită pentru combatanți*”, „*Regulile esențiale de drept al războiului – traducere*”; „*DIU și practica persoanelor în caz de conflict armat – culegere / convenții / „Dreptul de la Geneva*”, cât și de „*Manualul de drept al războiului pentru forțele armate – traducere*” și lucrarea „*DIU în conducerea operațiunilor militare și statutul unor arme și sisteme de arme*” – *culegere convenții / Dreptul de la Haga*” editate sub egida Centrului de Drept Internațional Umanitar, se constituie în baza solidă a instruirii temeinice a personalului forțelor noastre armate.

Militarii acționează, în primul rând, după regulamente, instrucțiuni, ordine și nu după normative cu grad mare de generalitate. S-ar putea spune că nu are importanță. Dar în condițiile câmpului de luptă sau teatrului de operații, atunci când acțiunile se bazează pe rigoare și precizie, posibilitatea unor confuzii este ușor de presupus când nu se precizează clar ce este voie și ce nu, normele D.I.U., din tratatele internaționale putând fi încălcate.

Astfel avem un vinovat. Cine este el? Cel care a elaborat regulamentul?

Da - pentru că a creat confuzie neintroducând în conținutul acestuia prevederile tratatelor internaționale pe tema specifică actului normativ militar.

Nu - pentru că fiecare cetățean trebuie să cunoască și să respecte legile țării. Iar tratatele ratificate fac parte din dreptul intern.

Este vinovat militarul care acționează după regulament, dar nu după prevederile tratatelor internaționale în domeniul D.I.U.?

Da – pentru că trebuie să cunoască actele normative interne, iar actele normative internaționale la care România este semnatară fac parte din dreptul intern.

Nu – pentru că pregătirea se bazează în principal pe regulamentele militare.

4. Concluzia:

Claritatea actelor normative cu caracter militar garantează, respectarea prevederilor internaționale în procesul de instruire; în integrarea DIU, în pregătirea specific militară. ***Omissionile sunt posibile și uneori scuzabile, justificarea lor este impardonabilă.***

Direcția principală a promovării, difuzării și integrării D.I.U. în procesul de instruire, apreciem că este, spre învățământul militar. D.I.U. este, și trebuie să rămână, obiect de studiu din Colegiile militare liceale până la Colegiul Național de Apărare. Să se mențină importanța și ponderea, ce i se acordă acestei discipline, ca factor formativ al conștiinței profesionale, al profilului moral al noilor generații de lideri și specialiști militari.

Activitatea de promovare și integrare, în procesul de instruire, a D.I.U., are suport acțiunile concrete privind materializarea spiritului convențiilor internaționale la care România este sau a devenit parte în ultimii ani.

În anul 2007, a fost lansată Comisia Națională de Drept Internațional Umanitar care, ca organ consultativ al Guvernului, va asigura coordonarea procesului de integrare a normelor DIU, în baza unei strategii naționale.

În același scop a fost creat și funcționează la nivelul Statului Major General și al categoriilor de forțe „Biroul juridic și Drept Internațional Umanitar”, element din programul coerent de promovare a D.I.U.

Se adaugă cooperarea fructuoasă cu Comitetul Internațional al Crucii Roșii și Asociația Română de Drept Umanitar, cât și cu Ministerul de Externe, Ministerul Justiției, Învățământului sau Internelor și Reformei Administrative; sau societatea Națională de Cruce Roșie și Institutul Român pentru Drepturile Omului.

Diversitatea și consistența acțiunilor de integrare a prevederilor D.I.U. în procesul de instruire, urmare a susținerii și implicării structurilor Ministerului Apărării, de pe toate palierele, s-au concretizat în comportamentul demonstrat de militarii care au acționat, în cadrul forțelor multinaționale, în diferitele teatre de operații din lume.

Din propria-mi experiență am constatat că prevederile D.I.U. pot fi implementate mult mai ușor în procesul de instruire dacă sunt mai întâi interpretate și conștientizate, de către militari. Ei trebuie să, înțeleagă și faptul că pentru îndeplinirea standardelor de interoperabilitate cu forțele N.A.T.O., comportamentul trebuie să se alinieze la cerințele mondiale în domeniu.

Astfel, este necesar efortul combinat al tuturor aceluia care au sau nu legătură cu D.I.U., sau cu procesul de instruire, dar care doresc integrarea D.I.U. în procesul de instruire al forțelor armate ale României europene, membră N.A.T.O.